

હજજની રીત

૧. જો હાજુ મુફરિદ (હજજે-ઈફરાદ કરનાર) છે કે કારિન (હજજે-કિરાન કરનાર), તો તેની નિયત કરીને પોતાની મીકાત પર એહરામ બાંધે.
જો હાજુ મીકાતની અંદર છે, તો ત્યાંથી જ નિયત કરીને એહરામ બાંધે.
જો હાજુએ હજજે-તમતો કરવાની નિયત કરી હોય, તો યબુલ-તરવિયા, અર્થાત્ ૮ ઝીલહજજના દિવસે પોતાની જગ્યાએથી જ એહરામ બાંધશે.
૨. હાજુ મિના જાય અને ત્યાં જુહૂર, અસ્ર, મગરીબ અને ઈશાની નમાજો અદા કરે. નમાજો કસર અદા કરવામાં આવશે. અલબજ્જ, જમા કરવામાં નહીં આવે.
૩. ૮ ઝીલહજજના દિવસે સૂર્યોદય થયા પછી શાંતિ અને ગરિમાથી અરફાત જવા કૂચ કરે અને બીજા હાજુઓને જરા પણ તકલીફ ન આપે. એક અગ્રાન અને બે ઈકામતોથી જુહૂર અને અસ્રની નમાજો કસર કરીને જમા કરે. ત્યાં એ વાતનો ખાસ ઘ્યાલ રાખે કે તે અરફાતના મેદાનની હદ્દોમાં છે કે નહીં. તેણે અરફાતના મેદાનમાં જ હોવું જોઈએ. અરફાતના મેદાનમાં ટિક અને અજકાર તેમજ દુઆ-ઇસ્તગફારમાં વસ્ત રહે. કિબ્લા તરફ રૂખ રહે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની જેમ હાથ ઉઠાવી-ઉઠાવીને દુઆઓ કરે. અરફાતનું આખું મેદાન રોકાવાની જગ્યા છે. અરફાતના મેદાનમાં સૂર્યસ્ત સુધી રહે.
૪. જ્યારે સૂર્ય દૂબી જાય, તો મુજદ્દ્ફા તરફ રવાના થાઓ. વિનમ્રતા અને ગંભીરતાનો ખાસ ઘ્યાલ રાખો અને તલ્બિયા કહેતા રહો. મુજદ્દ્ફા પહોંચીને મગરીબ અને ઈશા એક સાથે કસર કરીને પઢો. ફજની નમાજ મુજદ્દ્ફામાં જ પઢો અને થોડોક પ્રકાશ ફેલાવા હો. ફજની નમાજ પછી કિબ્લા રૂખ થઈને હાથ ઉઠાવીને રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની સુશ્રત અનુસાર પુજ્ઞ દુઆઓ કરો અને ટિકો-અજકારમાં વસ્ત રહો.
૫. સૂર્ય નીકળે એ પહેલાં તલ્બિયા કહેતા-કહેતા મુજદ્દ્ફાથી મિના તરફ કૂચ કરો. જો કોઈને કોઈ કારણ હોય, જેમ કે જીઓ હોય કે વૃદ્ધો હોય તો તેઓ મુજદ્દ્ફાથી અદ્ધી રાત પછી જ મિના તરફ રવાના થઈ શકે છે. અહીંથી હાજુએ સાત કાંકરીઓ લઈ લેવી જોઈએ, જેથી જમરહ અલ-અકબા પર પહોંચીને રમી કરી શકે. બાકી રમી માટે કાંકરીઓ મિનામાંથી લઈ લો. જમરહ અલ-અકબા પર રમી માટે મિનાથી પણ કાંકરીઓ લેવામાં કોઈ વાંધો નથી.
૬. જ્યારે મિના પહોંચી જાઓ, તો આ કામો પૂરા કરો :
જમરહ અલ-અકબાને સાત કાંકરીઓ સાત વારમાં સતત મારો અને દરેક કાંકરી પર તકબીર કહો.
જાનવરની કુરબાની કરો. તેનું માંસ પોતે ખાઓ અને જરૂરતમંદોને પણ ખવડાવો.

માથું મુંડાવો અથવા વાળ કપાવો. આખું માથું મુંડાવવું અફઝલ છે. સ્વીઓ આંગળીના બે વેઢા જેટલા વાળ કાપી લે. આ કામોને પૂરા કરવામાં આ જ કમ અફઝલ છે. અલ્લાહ ન કરે કંઈક આગળ-પાછળ થઈ જાય તો કોઈ દોષ નથી. આ રીતે જ્યારે હાજ આ કામોથી નિવૃત્ત થઈ જાય છે, તો તે એક હંદ સુધી હલાલ થઈ જાય છે (અર્થાત્ એહરામના મોટાભાગના પ્રતિબંધોથી મુક્ત થઈ જાય છે), માત્ર સ્વી સાથે સમાગમથી બચવું જરૂરી રહે છે.

- ૭.** હાજ આના પછી મક્કા આવે અને તવાફે ઈજાફા (તવાફે જ્યારત) કરે. તવાફે ઈજાફા પછી જો હાજ મુતમતો છે તો સઈ કરે. જો કારિન કે મુફરિદ છે અને તેણે તવાફે કુદૂમ પછી સઈ નહોતી કરી તો તેમણે પણ હવે સઈ કરવી જોઈએ. તે પછી તેઓ એહરામની હાલતથી સંપૂર્ણપણે નીકળી જશે અને સ્વીઓ પણ તેમના માટે હલાલ થઈ જશે.

તવાફે ઈજાફામાં મિનામાં રોકાવાના દિવસો અને રમી જિમારથી નિવૃત્ત થયા પછી મક્કા પાછા ફરતાં સુધી વિલંબ કરવો જાઈજ છે.

- ૮.** તવાફે ઈજાફા પછી હાજ મિના પાછો જાય અને ત્યાં ઐયામે-તશ્રીક, અર્થાત્ ૧૧મી, ૧૨મી અને ૧૩મી જીલહજજની રાત્રિઓ પસાર કરે. જો બે જ રાત્રિઓ પસાર કરે તો પણ જાઈજ છે.
- ૯.** મિનામાં રોકાણ દરભ્યાન ગ્રાણેય જમરાત પર બે દિવસ અથવા ત્રણ દિવસ જવાલ પછી રમી કરે. રમીની શરૂઆત પહેલા જમરહથી કરે, જે મક્કાથી સૌથી વધારે અંતરે છે. પછી વચ્ચેના જમરહ પર રમી કરે અને છેલ્લે જમરહ અલ-અકબા પર કંકરીઓ મારે. દરેક પર સાત કંકરીઓ મારે અને એક વારમાં એક જ કંકરી મારે, એક સાથે સાતેય કંકરીઓ મારવું સાચું નથી. દરેક કંકરી મારતી વખતે તકબીર કહે. જો કોઈ મિનામાં બે દિવસ જ રહેવા ચાહે તો તે બીજા દિવસની રાત્રિ પણ ત્યાં જ પસાર કરે. રમી જિમારના સંદર્ભમાં એ વાતની અનુમતિ છે કે ઉચિત કારણસર કોઈને પોતાનો નાયબ બનાવી દે, જે તેના તરફથી પણ કંકરીઓ મારી દે. નાયબ પહેલા પોતાના તરફથી કંકરીઓ મારે અને પછી તેના તરફથી, જેનો તે નાયબ છે. આમાં બંને તરફથી એક સમયમાં કંકરીઓ મારવું પૂરતું છે, વારંવાર આવવા-જવાની જરૂર નથી.
- ૧૦.** જ્યારે હાજ હજજથી પાછો પોતાના ઘર જવા ચાહે, તો તેણે તવાફે-વિદાઅ કરવા જોઈએ. માસ્ક-ધર્મ અને નિફાસવાળી સ્વીઓ સિવાય દરેક માટે આ જરૂરી છે.

